

Олег Семенюк

Специфіка української педагогічної комунікації в умовах культурної глобалізації

Studia Ukrainica Posnaniensia 5, 181-188

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ КУЛЬТУРНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ОЛЕГ СЕМЕНЮК

Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,

Кіровоград — Україна
semenyuk_oleg@ukr.net

SPECYFIKA UKRAIŃSKIEJ KOMUNIKACJI PEDAGOGICZNEJ W WARUNKACH GLOBALIZACJI KULTUROWEJ

OLEH SEMENIUK

Kirowogradzki Państwowy Uniwersytet
Pedagogiczny imienia Wołodymyra Wynnyczenki,
Kirowograd — Ukraina

STRESZCZENIE. Artykuł poświęcony został specyficznym procesom zachodzącym w ukraińskim dyskursie pedagogicznym pod wpływem różnorodnych czynników, w szczególności w warunkach globalizacji kulturowej oraz internacjonalizacji. Przeanalizowano zmiany w obrębie głównych grup tematycznych słownictwa edukacyjnego. Omówiono skutki wzajemnych wpływów wartości komunikacyjnych dyskursu pedagogicznego różnych lingwokultur i możliwy komunikacyjny konflikt pokoleń na tle zmian w systemie edukacyjnym.

SPECIFIC CHARACTER OF UKRAINIAN PEDAGOGICAL COMMUNICATION CONDITIONED BY CULTURAL GLOBALISATION

Oleh Semeniuk

Kirovohrad Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University,
Kirovohrad — Ukraine

ABSTRACT. The article deals with the specific processes in Ukrainian pedagogical discourse which run under the influence of various factors and particularly get conditioned by a cultural globalisation and internationalisation. Numerous changes of the main thematic groups of the educational lexis have been closely studied. The results of the mutual influences in the communicative values of a pedagogical discourse belonging to different lingual cultures as well as their possible communicative conflicts have been well analysed in view of the educational transformations.

Освітній компонент життя суспільства характеризується консервативністю й традиційністю своїх складників та головних ціннісних уявлень. Не є винятком і його комунікативна частина — педагогічний дискурс (ПД). Подібна відносна стійкість регламентована суспільним замовленням на традиції в освітньому процесі, що дають змогу створювати зрозумілі для декількох поколінь правила й мотиви поведінки в царині суспільного життя. Зазвичай, зміни, що відбуваються, носять еволюційний характер, відбивають зрозумілу й зумовлену логікою розвитку систему освіти суспільства. Однак динаміка змін може значно пришвидшитися й набути “революційного” характеру під

впливом низки факторів, напр., соціальної перебудови, впливу інших соціальних, зокрема й освітніх, систем, факторів міжкультурного, інтернаціонального (глобального) характеру.

Стан педагогічної комунікації, особливості педагогічного дискурсу в різних хронологічних періодах розвитку суспільства є предметом зацікавлення представників різних наукових галузей, зокрема й лінгвістів. Назвемо, напр., праці А. Габідуліної, Н. Волкової, С. Мусатова, В. Федорчук та ін. У більшості випадків дослідження зорієнтовані на аналіз „професійно-педагогічної комунікації як особливого типу активного взаємообміну інформацією у професійній педагогічній діяльності”¹.

В одній з наших робіт була здійснена спроба проаналізувати педагогічний дискурс як систему стратегій і цінностей².

У пропонованій статті акцентується увага на певних впливах, які відчуває досить консервативна система української педагогічної комунікації під тиском факторів, пов’язаних із культурною глобалізацією. Ця думка доволі популярна в середовищі філософів та педагогів. „Модернізація освіти, яка здійснюється в Україні як відповідь на запити глобалізованого світу, є складним процесом, що має як внутрішні, так і зовнішні суперечності, а його вивчення є справою тривалою, копіткою й багатоаспектною. Це пояснює, чому не кожен учасник освітнього процесу не відразу спроможний осягнути суть змін, що розгортаються. ...Інновації в освіті не роз’яснюються суспільству повною мірою. Останнє викликає певну суспільну напругу, непорозуміння й незадоволення з боку педагогічної громадськості, роботодавців, батьків, учнів та студентів. Тим паче, що все відбувається на тлі глибокої матеріальної й духовної кризи, яка охопила сучасну цивілізацію”³.

За певний історичний період в українському педагогічному дискурсі сформувався доволі усталений пласт понять, зрозумілих багатьом поколінням школярів, батьків, викладачів. Цей „лексикон” був сформований під впливом як традиційної освітньої системи початку ХХ століття, так і системи ідеологізованої радянської освіти. Наведемо приклади основних тематичних груп:

Назви освітніх закладів: *дитячий садок, школа, професійно-технічне училище, технікум, інститут, академія, університет, військове училище* тощо.

Номінації тих, хто навчається: *дошколяр, школяр, студент, курсант, аспірант, докторант, інтерн* тощо.

Номінації тих, хто навчає: *вихователь, учитель, майстер, тренер, викладач, асистент, доцент, професор* тощо.

Номінації „адміністраторів” навчальних закладів та колективних органів управління: *класний керівник, завуч, директор, куратор, декан, проректор, ректор, педрада, батьківський комітет, ректорат, учена рада* тощо.

Назви основних „хронотопних” періодів навчального процесу: *урок, „пара”, чверть, семестр, перерва, канікули, підріччя, навчальний рік* тощо.

Назви основних типів навчальних та контрольних занять: *урок, контрольна робота, диктант, екзамен, залік, колоквиум, лекція, семінар, практичне заняття, лабораторне заняття* тощо.

Назви навчальних приладів: *портфель, шкільний ранець, пенал, ручка, олівець, дошка, крейда, циркуль, шкільний зошит, підручник* тощо.

¹ Н. П. Волкова, *Професійно-педагогічна комунікація*, Навч. посіб. для студ. ВНЗ, Київ 2006, с. 7.

² О. А. Семенюк, В. Ю. Паращук, *Основи теорії мовної комунікації*, Навч. посіб., Київ 2010, с. 190–195.

³ В. В. Морозов, *Філософія педагогічного дискурсу*, Київ 2014, с. 5.

Назви, пов'язані з політичними, громадськими та іншими організаціями дітей (що діяли в навчальних закладах): *жовтень, піонер, комсомолец, ланка, піонерський загін, комсомольська організація (школи), ланковий, комсорг, санітарна трійка, юннат* тощо.

Шкала оцінювання: “*двійка*”, “*трійка*”, “*четвірка*”, “*п'ятірка*”, “*незадовільно*”, “*задовільно*”, “*добре*”, “*відмінно*”, “*зараховано*” тощо.

Назви, пов'язані з організацією дозвілля та виховних заходів: *фіззарядка, політінформація, шкільні збори, спортивне свято, батьківські збори, новорічний ранок, випускний вечір, перший дзвоник, останній дзвоник, вечір випускників* тощо.

Назви шкільного (освітнього) побуту: *дзвінок, шкільна форма* тощо.

Назви осіб за певними характеристиками: *відмінник, двісчник, другорічник, трудовик, черговий, стипендіат, медаліст* тощо.

Помітної зміни педагогічна термінологія і педагогічний дискурс загалом зазнав на початку 90-х років ХХ століття внаслідок соціально-ідеологічної трансформації і послаблення соціалістичної ідеології. До педагогічного лексикону „повернулися” назви деяких типів навчальних закладів і їхніх учнів (напр.: *недільна школа, гімназія, ліцей, гімназист/ка, ліцейст/ка*), посад педагогічних працівників (напр.: *класна дама*), представників громадських дитячих організацій (напр.: *скаут, пластун*) тощо.

У той же час із ужитку вийшли назви політичних молодіжних і дитячих організацій та їхніх членів (напр.: *первинна комсомольська організація, піонерський загін, піонервожатий, комсомолец/ка, піонер/ка, жовтень*), назви деяких обов'язкових організаційних складників навчального закладу (напр.: *піонерська кімната, червоний куточок*), назви ідеологічно зумовлених компонентів навчально-виховного процесу (напр.: *політінформація, ленінський суботник, шефство, ленінський залік*) тощо.

У останні десятиліття до переліку факторів, що вплинули на трансформацію лексикону педагогічного дискурсу, можна сміливо включати і явища, активовані процесами уніфікації освітніх систем. Так, звичними для освітньої сфери стали поняття типу: *болонська система, вільна траєкторія студента, освітній стандарт, кредитно-модульна система, предмети за вибором* тощо. Наведемо приклади розширення або заміни усталеного пласту понять в українській освітній сфері в основних тематичних групах:

Назви освітніх закладів: *коледж (колеж)*, тощо.

Номінації тих, хто навчається: *бакалавр, магістр, доктор філософії* тощо.

Номінації тих, хто навчає: *тьютор, освітній тренер* тощо.

Номінації “адміністраторів” навчальних закладів та колективних органів управління: *наглядова рада, студентське самоврядування* тощо.

Назви основних “хронотопних” періодів навчального процесу: *триместр, навчальний кредит* тощо.

Назви основних типів навчальних та контрольних занять: *атестація, тести, модульний контроль, модульна контрольна робота, вебінар, інтерактивний навчальний курс* тощо.

Назви навчальних приладь: *інтерактивна дошка, планшет, ноутбук, мультимедійний комплекс* тощо (основну роль в оновленні лексикону відіграє науково-технічний прогрес).

Назви, пов'язані з політичними, громадськими та іншими організаціями дітей (що діють у навчальних закладах): *пластуни, скаути* тощо.

Шкала оцінювання: *перехід від 5-бальної до 12-бальної системи в школі та 100-бальної у ВНЗ; запровадження шкали ECTS: A — відмінно; B, C — добре; D, E — задовільно; F, FX — незадовільно* тощо.

Назви, пов'язані з організацією дозвілля та виховних заходів: *квест, флеш-моб* тощо.

І це не тільки просте позначення нових явищ у системі сучасної освіти, це своєрідні вербальні символи, що відокремлюють звичне розуміння системи знань різних поколінь однієї лінгвокультури й поєднують представників неоднакових лінгвокультур.

Поява нових концептуальних термінів освіти як символу змін стає чинником певних нерозуміння специфіки сучасного освітнього процесу (освіти дітей) старшими поколіннями.

Напр., після зміни звичної п'ятибальної системи оцінювання на дванадцятибальну в школах став популярний анекдот, у якому один батько, не дуже освічений у нюансах освітньої реформи, говорить іншому про те, що дуже задоволений змінами в школі, оскільки раніше його син приносив додому тільки "двійки", а тепер одні "четвірки" й "п'ятірки" (незалежно від "цифри" це — "незадовільно").

Цікавими також є деякі тексти "нових освітніх документів", інтерпретація яких потребує певних зусиль не тільки пересічних учасників педагогічної комунікації, але й навіть досвідчених педагогів. Для прикладу наведемо сучасні правила прийому до вищих навчальних закладів у 2016 році, що починаються з тлумачень основних термінів, необхідних для розуміння документу, важливого для абітурієнтів і батьків, зокрема: *відбіркова комісія, Єдина державна електронна база з питань освіти, конкурсний бал, конкурсний предмет, рейтинговий список вступників, фахове випробування* тощо. На особливу увагу заслуговує цьогорічна новація — *пріоритетність* „заздалегідь встановлена вступником черговість заяв (від 1 до 15, де 1 є показником найбільш пріоритетної заяви), за якою визначається вибір спеціальності (спеціалізації окремих спеціальностей: 014 "Середня освіта" (за предметними спеціалізаціями), 015 "Професійна освіта" (за спеціалізаціями), 035 "Філологія" (українська мова; іноземні мови), 274 "Транспортні технології" (за видами)) і вищого навчального закладу для зарахування на навчання для здобуття вищої освіти на основі його конкурсного бала. Пріоритетність визначається вступником під час вступу на навчання для отримання ступеня молодшого бакалавра та бакалавра (магістра і спеціаліста медичного, фармацевтичного або ветеринарного спрямувань) на денну форму навчання за кошти державного бюджету на основі повної загальної середньої освіти". Не всі учасники вступної кампанії розуміють що це таке навіть після роз'яснення.

Зміни в тематичних групах освітньої термінології доволі зрозумілі й прогнозоване лінгвістичне явище. Більш складним є процес трансформації комунікативних цінностей суспільства в освітній і науковій діяльності.

Цінності ПД включають моральні основи суспільства, які формують свідомість, та мають іноді особливий релігійний, психокультурний та ідеологічний характер. Тому залежно від певної системи, цінності можуть різнитися.

Комунікативні цінності можуть бути спільними й диференційними як для різних культур, так і різних поколінь. Так, традиційно, метою педагогічного дискурсу є соціалізація нового члена суспільства (пояснення того, як влаштований світ, норм і правил поведінки, організація діяльності нового члена суспіль-

ства в плані його залучення до цінностей, видів поведінки, які очікуються від учня, перевірка розуміння й засвоєння матеріалу, оцінка результатів).

Зазначимо, що цінності європейських країн щодо освіти практично подібні і виявляються в класичних постулатах, зафіксованих, напр., у латинських висловах: *Mens coeli terraeque regina* (Мудрість — цариця неба і землі (Сократ)); *Vita brevis, ars longa* (Життя коротке, наука вічна (Гіппократ)); *Dosendo discimus* (Навчаючи — вчимося (Сенека)); *Doctrina est fructus dulcis radices amarae* (Вченість — це солодкий плід гіркого кореня (Ісократ)); *Liber est mutus magister* (Книга — це німий учитель (Платон)); *Non scholae, sed vitae discimus* (Ми навчаємося не для школи, а для життя (Сенека мол.)); *Quidquid discis, tibi discis* (Чого б ти не навчався, ти навчаєси для себе (Петроній)); *Sapere aude!* (Наважуйся бути мудрим! (Горацій)); *Ignorantia non est argumentum* (Неуцтво — не аргумент (Спіноза)); *Scientia potestas est* (Знання — сила (Бекон)) тощо⁴.

Зрозуміло, що цінності українського суспільства щодо освіти й науки формувалися і під впливом цього історичного інтеркультурного тла, особливо якщо враховувати традиції освіти в Україні та роль вивчення латини й класичної літератури в українських університетах, семінаріях і школах у XIV – XIX століттях.

Перебування України в загальноєвропейському і світовому контексті зумовило й формування уявлень про цінності навчання й науки прецедентних текстів світової культури, типу: *Доклади серця свого до навчання і вуха свої до розумних слів* (Притчі Соломона (гл. 23, ст. 12)); *Навчання без міркування — даремне, міркування без навчання — небезпечне* (Конфуцій); *Учень — це не посудина, яку потрібно наповнити, а факел, який треба запалити* (К. Ушинський); *Мистецтво навчання є мистецтво пробуджувати в юних душах допитливість і потім задовольняти її* (А. Франс); *У людини є лише один тиран — невігластво* (В. Гюго); *Якщо ви володієте знанням, дайте іншим запалити від нього свої світильники* (Т. Фулпер); *Учень ніколи не перевершить учителя, якщо бачить у ньому зразок, а не суперника* (В. Белінський); *Після хліба найважливіше для народу — школа* (Ж. Дантон); *Освіта — скарб; праця — ключ до нього* (П. Буаст); *Неможливо виростити повноцінну людину без виховання в ній почуття прекрасного* (Р. Тагор) та ін.

Для України як держави з потужною культурно-історичною спадщиною помітний вплив на формування ставлення до освіти мали й внутрішні чинники, що опосередковано проявляються у висловах історичних осіб, культурних авторитетів тощо, у прецедентних текстах української культури. Напр.: *Учітеся, брати мої, / Думайте, читайте, / І чужому научайтесь, / Й свого не цурайтесь* (Т. Шевченко); *Хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестав вчитися, хоча б зовні він і здавався бездіяльним* (Г. Сковорода); *Знання — неоціненне багатство, якого маєш набути в роки отрочтва, ранньої юності* (В. Сухомлинський) тощо.

Для кожної країни, зокрема й нашої, можна виділити важливі цінності освіти, що містяться передусім у різних прецедентних текстах, зокрема в прислів'ях, приказках. Напр.: *Ученому світ, а невченому — тьма. Хто знання має, той мур зламає. Наука в ліс не веде, а з лісу виводить. За одного грамотного сім неграмотних дають. Пташка красна своїм пір'ям, а людина знанням. Грамотний, видючий і на все тямуючий.*

Вік живи, вік учись. Мудрим ніхто не вродився, а навчився. Чого Івась не навчиться, того й Іван не буде знати. Хто вчиться змолоду, не зазнає на старість голоду. Учись змолоду — пригодиться на старість!

⁴ Н. Г. Корж, Ф. Й. Луцька, *Із скарбниці античної мудрості*, Київ 1988, с. 123–173.

Незнайко на печі лежить, а знайко по дорозі біжить. Учений іде, а неук слідом спотикається.

Шануй вчителя як родителя!

Багато знатимеш — швидко постарієш. Розумна голова багато волосся не держить. Більше будеш знати, менше будеш спати.

Учений недоучений гірше, ніж простак.

Не святі горшки ліплять.

Не вчи kota ученого їсти хліба печеного. Не вчи орла літати, а рибу плавати. Яйця курку не вчать.

Сучасна українська лінгвокультура об'єктивно зазнає інтернаціональних впливів, що й зумовлює необхідність синхронізації цінностей. Україна знаходиться в оточенні країн-сусідів, де освітні цінності подібні, про що також свідчать певні паремії. Напр., німецька лінгвокультура акцентує увагу на таких цінностях педагогічного дискурсу:

1. Знання важливі, однак необхідна й практика: *Wissen ist gut, dock Konnen ist besser* — все перевіряється на практиці. *Es ist nicht genug zu wissen, mann muss es auch anwenden* (Goethe) — недостатньо просто знати, треба вміти застосовувати.

2. Знання можуть бути небезпечними: *Es ist viel sicherer, zu wenig als zu viel zu wissen* (Butler) — безпечніше знати замало, ніж забагато.

3. Знання є невичерпними: *Man muss viel studieren, um wenig zu wissen* — необхідно довго вчитись, щоб менше знати.

4. Незнання породжує похибки, неправильні уявлення: *Nichts wird sofest geglaubt wie das, was wir am wenigsten wissen* — ні в що не віриш так сильно, як в те, чого не знаєш.

5. Незнання — джерело злочинів: *Die Umwissenheit ist die Mutter aller Verbrechen* — незнання — мати всіх злочинів.

6. Незнання — лихо: *Es gibt nur ein Elend, und das ist Unwissenheit* (Thornton Wilder) — існує тільки одне лихо — незнання тощо.

Російська лінгвокультура “програмує” у своїх носіїв такі ціннісні орієнтації:

1. Пізнання важливе, тому слід навчатися: *Наука — верней золотой поруки; Знанием добудешь тысячи мечей, но мечом знания добыть не сможешь*

2. Знання не здобуваються легко, необхідно докладати зусиль: *В науку нет коротких путей.*

3. Немає сенсу навчати ледаря, нездару: *Сытое брюхо к ученью глухо. Неразумного учить — в бездонну кадку воду лить.*

4. Навчання пов'язане з помилками, їх треба помічати й виправляти, важлива і кмітливість: *Не тот грамотен, кто читать умеет, а тот, кто слушает да разумеет. Заведомое не спрашивают.*

5. Від знання залежить доля людини, необхідно навчатися, щоб бути корисним: *Кто грамоте горазд, тому не пропасть; Грамоте учиться всегда пригодится; Человек неученый — что топор неточеный; Ничего не смыслить — век киснуть; Незнайка лежит, а знайка далеко бежит.*

6. Знання отримують не тільки від учителя, але й від життя: *Беда вымучит, беда и выучит; Что вымучит, то и выучит.*

7. Знання закріплюються повторенням, у вправах і на практиці, тому слід повторювати і не боятися труднощів: *Повторение — мать учения; Без муки нет и науки; Корень учения горек, да плод его сладок*

8. Учитель має бути прикладом для учня, у нього особлива відповідальність: *По ученику и об учителе судят; Учи других и сам научишься; Кто много знает, с того много и спрашивается* тощо.

Позитивне ставлення до освіти й навчання продукують не тільки майже всі культури, але й ідеології. Не була виключенням і соціалістична, згадаймо лишень відомий концептуальний вислів: *Учитися, учиться й учитися...* (В. Ленін).

Останнім часом покоління, які формувалися на інтернаціональному, національному та суспільно-ідеологічному тлі поваги до навчання й освічених людей, відчують певну проблему у сприйнятті (розумінні) цінностей нових поколінь, які вербалізують своє ставлення до освіти та навчання у прецедентних текстах нових комунікативних (інформаційних) структур.

Глобальні економічні процеси спонукають розширення сфери освіти, залучення до освітніх процесів більшої кількості осіб, що провокує певне спрощення освітніх цінностей, яке особливо виразно виявляється в елементах, притаманних розмовному та просторічному (жаргонному) стилям мовлення. Жаргон завжди дещо скептично вербалізував ціннісне ставлення до освіти й науки.

Сучасні ЗМІ також формують нове, не завжди позитивне ставлення до освіти. І це не тільки постійний наголос на негативі про вітчизняну освіту в новинах і політичних ток-шоу — хабарі, низький рівень викладання й матеріального забезпечення науки тощо. Навіть гумористичні телевізійні передачі, телефільми й серіали не просто кепкують на “освітню” тематику на рівні КВК, але формують певний алгоритм, за яким гарно навчатися, бути відмінником або чесним викладачем не зовсім привабливо. (Назвемо, напр., гумористичні шоу типу “Мамахахатала”, “Даешь-молодежь”, серіали “Общага”, “Общага – 2” тощо). Зрозуміло, їхні автори й “творці” не ставлять за мету (мабуть) руйнування мотивації до освіти, але кількість сюжетів переходить певну межу, коли вони набувають якостей “патогенного тексту”.

Саме такий культурний контекст сприяє породженню своєрідних паремій молодіжного мовлення, що, напр., дуже розповсюджені в Інтернет-комунікації, особливо соціальних мережах. Напр.: *Завдання студента — скласти сесію нічого не вивчивши, бо вивчивши — кожен дурень складе; Я студент. Я не хочу нічого робити! Я хочу спати!!!; Навіть якщо тобі нудно і нема чим зайнятися — це ще не привід писати курсову роботу; Студент не знає в двох випадках — або ще не складав іспит, або вже склав; Сесія, яку склав самостійно, — це перемога жадоби над лінню* та ін.

Можна говорити про те, що соціальні мережі формують новий склад паремій зі спрощеним віддзеркаленням цінностей освітньої сфери. Окрім того, культурна глобалізація спонукає до некритичного засвоєння деяких аксіологічних мотиваторів масової культури, що також можуть вплинути на трансформацію ціннісних структур освітнього дискурсу. Як приклад можна навести розповсюдження популярного серед молоді масового телевізійного контенту, що сприяє спрощеному погляду на освіту, її роль у суспільстві. Спрощені освітні цінності екстраполюють (віддзеркалюють), напр., висловлювання одного з персонажів популярного мультфільму “Сімейка Сімпсонів” — Гомера Сімпсона: *Освіта мені не допоможе. Кожний раз, коли я щось запам’ятовую, це щось займає місце, виштовхуючи з мізків щось інше. Як минулого разу, коли я пішов на курси виноробства і забув, як водити машину. Або роздуми “двох ідіотів” Бевіса і Бакхета з популярного серіалу MTV: Ну, мізки, чуваче — вони, типу, зробле-*

ні для всіляких там складних речей, на кшталт науки. Ну, або рахувати банки пива, чи експериментувати на червах і все таке.

Зрозуміло, що цінності швидко не змінюються, але трансформація їх на “периферії” сприйняття поколінь відчутна.

Отже, висновками поданих міркувань можуть слугувати такі тези: 1. Глобалізаційні процеси впливають на стандартизацію освітніх систем, що є елементами не тільки соціально-культурного, але й економічного життя суспільства. 2. Взаємовпливи на освітні системи найбільш виразно відбиваються в термінології педагогічного дискурсу. 3. Опосередкованим, однак помітним, є вплив культурної інтернаціоналізації (глобалізації) на цінності педагогічного (освітнього) дискурсу різних суспільств, зокрема й українського. 4. Паремії, у яких віддзеркалено такі цінності, можуть впливати на їхнє формування в наступних поколіннях. 5. “Перешкоди” в комунікації щодо освітніх питань між поколіннями одного соціуму виникають з кількох причин. Найбільш суттєва з них — відмінність між метою й цінностями педагогічного компоненту життя суспільства й особистості в різний час. 6. Процеси культурної глобалізації, з одного боку, інтернаціоналізують педагогічний дискурс, роблять його зрозумілим для представників різних культур. З іншого, — ускладнюють процес інтерпретації основних постулатів і цінностей ПД представниками різних поколінь однієї лінгвокультури.